

— Καθώς φαίνεται.

— Νὰ σὲ πῶ : Νὰ μὴν ἔχη πόνους στὰ κόκκαλα ;

— Ναί, ναί.

— Καί νὰ μὴν εἶνε κρύα ἡ μύτη της ;

— Ναί, ναί, μπράβο.

— Ἰμφλουέντζα ! Ἰμφλουέντζα ! !

— Μπᾶ ! Ἔτσι αἶ ;

— Ἐκεῖνο ποῦ σοῦ λέγω. Εἶνε τὰ μόνυ συμπτώματα. Καί ξεύρεις τί νὰ τῆς κάνης ; Νὰ ζεστάνης λίγο κρασί βρεσινάτο μὲ λιγάκι ζάχαρι καί τὸ βράδου πρὶν κοιμηθῆ νὰ της τὸ δώσης νὰ τὸ πάρη. Αὐτὸ εἶνε.

— Μπᾶ ! μπᾶ !

— Δὲν εἶνε ἄλλο.

Καί ἔφερε μερικά παραδείγματα περὶ τῆς ἱαματικῆς ἰδιότητος τοῦ φαρμάκου του, μεθ' ὃ ἀπεχωρίσθησαν. Εἶχαν κάμει κάμποσα βήμητα, ὅταν ὁ δῶσας τὴν συμβουλὴν ἐνεθυμήθη νὰ γυρίσῃ πάλιν καί νὰ φωνάξῃ μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν :

— Ἐ ! βρεσινάτο ! ἀκούς ;

Ἄλλ' ὁ κωφὸς δὲν ἤκουσε καί ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του... Ἄν ἐρωτᾶτε τῶρα ἐμέ, ἂν καί ἔχω ἰμφλουέντζαν — διότι τί ἄλλο εἰμπορῶ νὰ ἔχω ; — οὔτε τὰ ἴδια συμπτώματα αἰσθάνομαι, οὔτε τὸ ἱατρικὸν αὐτὸ θὰ κάμω.

ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΠΠΑ

Ἐάν τὸ ζήτημα τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀποικιῶν τοσοῦτον τοὺς φιλολόγους καί ἱστορικοὺς ἀπησχόλησε καί ὑποκρῦπτει τόσα ἔτι μυστήρια, καί τὸ ζήτημα ὁμῶς τοῦ ἀποικισμοῦ παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν οὐχ ἦττον παραμένει ἀρκούντως ἄγνωστον καί περ λίαν σπουδαῖον καί λίαν περίεργον. Ἐν τῶν σπουδαιωτάτων δ' αὐτοῦ κεφαλαίων καί τῶν μᾶλλον διαφερόντων εἶναι τὸ τοῦ ἐν Ῥωμουνίᾳ. Ἡ ἱστορία τοῦ αὐτοῦ ἐλλητισμοῦ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 15^{ης} ἑκατονταετηρίδος μέχρι σήμερον δὲν ἐγράφη εἰσέτι, ὅσω δὲ παρέρχεται οὗτος, τοσοῦτω μᾶλλον δυσχερὴς θὰ εἶναι ἡ συγγραφή αὐτῆς.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην περιφανῆ θέσιν μετὰ τὸν μέγαν αὐτοῦ ἐξάδελφον θὰ καταλάβῃ βεβαίως καί ὁ πρό τιων ἡμερῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐκπνεύσας Κωνσταντῖνος Ζάππας.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν φύσεων ἐκείνων, αἵτινες μόνυ ἀδυνατοῦσι νὰ μεγαλοουργήσωσιν, αἵτινες στεροῦνται τῆς μακρᾶς ἐκείνης πίστεως διὰ μεγάλα ἔργα, τῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὰ τέκνα τῆς δόξης, ἀλλ' αἵτινες παρατιθέμεναι παρ' ἰσχυρὰν φύσιν, καθίστανται ἀγαθὸν καί ἀπαραίτητον ταύτης συμπλήρωμα. Ἄνευ τοῦ μεγάλου Εὐαγγέλη, ὁ Κωνσταντῖνος θὰ παρέμενεν εἰς τῶν συνήθων ἐν Ῥωμουνίᾳ ἐνοικιαστῶν κτημάτων, θὰ ἐπλοῦτει ἴσως — καί πλέον οὐ. Διαδιώσας ὁμῶς παρὰ τὸν ἀληθῶς μεγαλοφυᾶ ἐξάδελφόν του, διακαίόμενος ὑπὸ τῆς πυρετώδους δραστηριότητος καί ἐπιρραζόμενος ὑπὸ τῆς ἀκοιμητοῦ φιλοπατρίας ἐκείνου, ἦτις τὸν ἀνυψοῖ μεταξὺ τῶν ὑπάτων παραδειγμάτων, ἄτινα ἢ ἄλλως πλουσία εἰς τοιαῦτα ἡμετέρα ἱστορία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, διεπλάσθη θαυμασίως καί καί κατώρθωσε διὰ ξένης αἰγλῆς νὰ διαλάμψῃ καί αὐτὸς καί ζῶν νὰ

ἴδῃ πρῶτος αὐτὸς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τὴν μαρμαρινὴν εἰκόνα του προκειμένην εἰς τὸν θαυμασμὸν πάντων, ἐν τῷ μᾶλλον περιβλέπτῳ χώρῳ τῆς ἐλληνικῆς πρωτεύουσος.

Ἡ δόξα πρὸς αὐτὸν ἐφάνη ἐξαιρέτως εὐμενῆς, ἀλλὰ καί αὐτὸς οὐκ ὀλίγον πρὸς τοῦτο εἰργάσθη.

*

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας γεννηθεὶς ἐν Λαμπόβῳ τῆς Ἡπείρου τῷ 1814, κατὰ δεκατέσσαρα δ' ἐπομένους ἔτη μικρότερος τοῦ Εὐαγγέλη, μετέβη εἰς Ῥωμουνίαν ἅμα τῇ διαφημίσει τῶν πρώτων τούτου ἐπιτυχιῶν, ἧτοι περὶ τὸ 1831.

Γνωστὸν, ὅτι ὁ Εὐαγγέλης, ἀγωνισθεὶς περιφανῶς εἰς πλεῖστα τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος πεδία καί χιλιάρχως γενόμενος, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἑλλάδος μετέβη εἰς Ῥωμουνίαν καί ἐκεῖ εὐθὺς ἐπεδῆθη εἰς τὴν ἐνοικίασιν κτημάτων μοναστηριακῶν πρὸς καλλιέργειαν. Μόνος ὁ διαδιώσας ἐν Ῥωμουνίᾳ ἢ καί πόρρωθεν τὰ τῆς καλλιεργείας ἐν αὐτῇ μελετήσας δύναται νὰ ἐνοήσῃ τί ἡ ἐνοικίασις καλοῦ τινος κτήματος δύναται ν' ἀποφέρῃ. Εἰς μετρίαν εὐφορίαν καί μέτριον κτήμα διδῆι τοῦλάχιστον 100 ἐπὶ τοῖς 100, ἧτοι ἂν δαπανήσετε διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐκμισθῶσιν, τοὺς φόρους πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, 10,000 φέρ' εἰπεῖν δραχμῶν, θὰ εἰσπράξετε 20,000, ἀφαιροῦντες δὲ τὰς δαπάνας θὰ ἔχετε ἀκριβῶς ἄλλο τόσον ποσὸν καθαρὸν κέρδος. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐπέρχονται καί ἀφορίας ἔτη καθ' ἃ οὔτε τὸν σπόρον δὲν λαμβάνετε, ἀλλ' αὐτὰ εἶναι σπάνια. Πλὴν τούτου δὲ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας ἀπῆλθεν εἰς Ῥωμουνίαν ἦν ἔκτακτος διὰ τοὺς ἐνοικιαστὰς κτημάτων, οἵτινες ἄλλως ἦσαν πάντες τότε Ἕλληνας· τῶρα ἀτυχῶς τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, αὐτοὶ οἱ Ῥωμοῦνοι ὑποσκελίζουσι τοὺς Ἕλληνας καί τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων ἐνοικιάζονται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Ἰπὸ τοιούτους ὅρους ὁ Εὐαγγέλης μὲ τὴν θαυμασίαν δραστηριότητά του καί τὸ ἐκτάκτως ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα εἰς τρία ἔτη εὐρέθη ἐπὶ κεφαλῆς σπουδαίας περιουσίας. Ἡ ἐνοικίασις ἐπὶ τριετίαν δύο μοναστηριακῶν κτημάτων τοῦ Φαντέκ καί τοῦ Μαντέστι τὸν ἔκαμε σχεδὸν ἀνεξάρτητον, ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Κωνσταντῖνος ἡδύνατο ἡδῆ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Φρόνιμος ὁμῶς καί ἐπιφυλακτικὸς ἀνέμενε τὴν εὐκαιρίαν καί μετὰ ἐξαιτίαν, ἧτοι τῷ 1837, ἐξαγορεύθη ἐνοικίασας τὴν Λουίκα, τοὺς Κασιόρους, τὴν Ὀδάγια καί τὸ Φαορέι. Οὕτως εὐρέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἑπτὰ μεγάλων καί ἀπεράντων κτημάτων, εἰς ὧν τὴν διοίκησιν φυσικῶς δὲν ἐπήρκει. Τότε λοιπὸν προσέλαβεν, ὡς ὑπάλληλόν τὸ οὐτὸν Κωνσταντῖνον, μὲ πόνους, ἧτοι μὲ μερίδιον. Τὸ λεχθὲν, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ὑπῆρξε σύντροφος τοῦ ἐξάδελφου του δὲν εἶναι ἀληθές, καθ' ἃ θετικώτατα ἔμαθον. Ὁ Εὐαγγέλης τὸν ἐξέτιμα πολὺ καί τὸν ἠγάπα, οὐδέποτε ὁμῶς τὸν προσέλαβεν ὡς σύντροφον, καθὼς καί αὐτὴ ἡ διαθήκη του δεικνύει.

*

Ἡ δρᾶσις τοῦ Κωνσταντῖνου ἀρχεται κυρίως τῷ 1842 μὲ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ Βροσθενίου, τῆς κυρίας πηγῆς τῆς περιουσίας τοῦ Εὐαγγέλη. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀνάγκη νὰ εἰπῶμεν δύο λέξεις.

Τὸ Βροσθένιον, οὗ παρόμοιον δὲν γνωρίζω ἐν Ῥωμανίᾳ, πλὴν ἴσως τῆς Σαδόβας ἀνηκούσης εἰς τὸν Βασιλέα Κάρολον καὶ ἐκμεταλλευομένης ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς κ. Βαλασαμάκη, εἶναι ἐν τῶν πλοσυωτάτων καὶ ὠραιωτάτων τῆς Ανατολῆς κτημάτων, γενόμενον, ἐννοεῖται, τοιοῦτο διὰ μόνης τῆς εὐφύας καὶ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐπιχειρηματικότητος τοῦ Εὐαγγέλη. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γαλομίτσα καὶ εἶναι τόσο μέγα, ὥστε σημειοῦται εἰς τοὺς χάρτας, ὡς μεγάλη περιοχή. Δάση ἀπέραντα καὶ πυκνότατα, χωρία, βοσκαὶ καὶ ἀρώσιμος γῆ θαυμασία τὸ ἀποτελοῦσιν. Ὁ πλοῦτος τοῦ μεγάρου, ὅπερ ὠκοδόμησεν ὁ Εὐαγγέλης εἶναι κάτι τι μυθικόν. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον κατέλυσε τὸ Ῥωσικὸν Ἐπιτελεῖον καὶ ἐν αὐτῷ συγχωτάτας διατριβάς ἐποίησε ὁ διοικήσας τὴν Ῥωμανίαν, Ῥώσος τοπάρχης, περικληῆς στρατηγὸς Κισσελέφ. Ὅπλα ἀρχαία, σπανιώτατα βλαχικὰ ὑφάσματα, ἐπιπλά πολυτελέστατα, κομοῦσι τὸ μέγαρον, ἡ δ' ἐν αὐτῷ διατριβὴ ἀληθῶς εὐδαίμονα τὸν ἄνθρωπον καθιστᾷ. Ἐν μικρῷ τοῦ κτήματος ἐκκλησιδίῳ τιμωμένῳ ἐπ' ὄνοματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀναπαύεται τὸ ἀκέφαλον σῶμα τοῦ Εὐαγγέλη ἀποβιώσαντος τὴν 19 Ἰουνίου 1865. Γνωστὸν, ὅτι ἡ τιμία αὐτοῦ κεφαλὴ φυλάσσεται ἐν τῷ ἐν Ἀθῆναις Ζαππεῖῳ Μεγάρῳ, δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι.

Ἡ ἱστορία τοῦ κτήματος τούτου εἶναι ἀξία ν' ἀναγραφῆ. Πρὸ τοῦ ἐνοικιασθῆ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγέλη ἀνήκεν εἰς Φιλιππέσκον τινά, ὅστις κατεστράφη καλλιερῶν αὐτὸ καὶ ἀπεβίωσεν ἐκ θλίψεως. Διὰ τοῦ κτήματος τούτου διέρχεται ἡ Γαλομίτσα, ἥτις εἶναι εἰς τῶν ταραχωδεστέρων ποταμῶν. Ἐπ' αὐτῆς εἶχον στηθῆ ὑδρόμυλοι, ἀλλ' αἱ συχναὶ πλημμύραι καὶ αὐτοὺς παρεκώλυον νὰ λειτουργήσωσι καὶ καταστροφὰς μεγάλας ἐπέφερον συχνάκις κατακλύζουσαι ὀλόκληρον τὸ κτήμα.

Ἐδῶ ὅμως ἐφάνη ὁ ἐπιχειρηματικὸς νοῦς τοῦ Εὐαγγέλη καὶ ἡ φιλεργία τοῦ Κωνσταντίνου. Μεγάλαι διώρυγες ἀπόθησαν τὸ πλεονάζον τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου διευκόλυναν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἱδρυσιν νέων ὑδρομύλων καὶ τὴν τελειοτέραν ἄρδυσιν τοῦ κτήματος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης ἤρχισε τὸ Βροσθένιον νὰ δίδῃ πλοῦτη καταπληκτικὰ. Καθ' ἃ μὲν διηγῆθη γέρων καὶ πολὺπειρος ἐνοικιαστῆς ἐν Ῥωμανίᾳ ὑπῆρξαν ἔτη καθ' ἃ τὸ Βροσθένιον ἔδωκε 250 τοῖς ἑκατόν.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἠγόρασεν ὁ Εὐαγγέλης τὸ Βροσθένιον καὶ ἐνοικιάσας δέκα ἄλλα κτήματα τὰ ἔδωκεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον πρὸς προσωπικὴν του ὠφέλειαν.

★

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐαγγέλη, ὁ Κωνσταντῖνος γενόμενος κληροδόχος ὀλοκλήρου τῆς κολοσσαίας ταύτης περιουσίας κατώρθωσε νὰ τὴν διατηρήσῃ σῶαν. Ὁ διαρρέυσας ὅμως χρόνος καὶ ἡ ἐπελθούσα δεκαπλασίασις τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων ἐν Ῥωμου-

νίᾳ ἠῤῥῆσαν ἀσυνειδήτως αὐτὴν εἰς ποσὸν μυθῶδες — εἴκοσιν ἑκατομύρια; ἴσως καὶ περισσότερα. Ἄρκει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι μόνον τὸ οἰνοπνευματοποιεῖον τοῦ Βροσθένιου πληρώνει ὡς φόρους εἰς τὸ Ῥωμανικὸν ταμεῖον κάτι τι ὁμοίῳ πρὸς ἐν ἑκατομύριον φράγκων καθ' ἔτος!

Ὁ Κωνσταντῖνος ἄμα τῇ προσαρτησί τῆς Θεσσαλίας μέρος τῆς περιουσίας του μετέφερσεν εἰς Ἑλλάδα, τὸ δὲ λοιπὸν παρακατέθεσε παρὰ τῷ φιλιτάτῳ αὐτοῦ μυριοπλοῦτῳ τραπεζίτῃ κ. Τσερλέντῃ, οὗ ἡ περιουσία εἶναι δυσαρτίθμητος. Πόση εἶναι ἡ περιουσία τοῦ Ζάππα; ἀγνώστ. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ λίαν φιλόπατρις κ. Χρῆστος Ζάππας, μοὶ ἔλεγεν, ὅτι τὸ πλεῖστον αὐτῆς εὐρίσκεται ἐν Ἑλλάδι, ἕτερος ὅμως φίλος τοῦ ἀειμνήστου μὲ διεβεβαίωσεν ἑξέτος, ὅτι τοῦλάχιστον εἰς 5,000,000 ἀνέρχεται τὸ μετρητὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα!

★

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας ἐπίμενος τῇ φιλοπατρῖᾳ τοῦ ἐξαδέλφου του ἐφάνη εὐεργετικὸς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἀθῆναις Μεγάρου τῆς Ἐκθέσεως καὶ ἄλλα ποσὰ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν διέθεσεν. Ἴδιον ὅμως ἔργον, τιμῶν τὴν φιλοπατρίαν του, εἶνε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεγερθὲν περίβλεπτον Παροναγωγεῖον «Ζάππειον», δι' ὃ ἐδαπάνησε καὶ ἐπροίκισε, καθ' ἃ ἤκουσα, δι' ἐνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων χρυσῶν. Καὶ ὑπὲρ τῆς Ῥωμανίας δὲ πολλὰ ἔπραξε καὶ ἰδίᾳ δωρεὰν μεγάλην παρέσχε πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἀθηνάϊου ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ἡ πατὴρ ἐτίμησε τὸν Κωνσταντῖνον, ὅσον σχεδὸν καὶ τὸν Εὐαγγέλην, ἀνήγειρε τὸν ἀνδριάντα του, ἐπέγραψε χρυσοῖς γράμμασι τὸ ἄνομά του μετὰ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν καὶ δι' εἰδικοῦ νόμου πολίτην Ἑλληνα τὸν ἀνεκήρυξε καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπέτρεψε τὸν ὄρκον τοῦ πολίτου νὰ δώσῃ πρὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πρέσβεως.

Ἦδη ἀπόκειται κατόπιν τοιούτων τιμῶν νὰ ἴδωμεν πραγματοποιουμένην τὴν σαφῆ καὶ ἱεράν ὑπόσχεσιν ἣν πρὸς τὴν Πατρίδα ἔδωκε γράφων ἐπισήμως τὴν 9 Ἰανουαρίου 1870 πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς αὐτολεξεί τὰ ἐπόμενα:

«Μετὰ θερμῶν ὅθεν θαρῶν ἱκετεύω τὸν Ὑψίστον ὅπως μὲ ἀξιῶσῃ νὰ ἴδω ὅσον τάχος ἐκπληρουμένην τὴν ὑποχρέωσίν μου ταύτην, δι' ἧς θέλει πραγματοποιηθῆ ὁ διακαέστερος τῶν πάθων τοῦ αἰδίου Εὐαγγέλη νὰ εὐδοκήσῃ δὲ ἐν τῇ ἀπίρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι, ὅπως κάγω δυνηθῶ ἀκολούθως νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὲρ τῆς φιλιτάτης Πατρίδος ἰδιαίτερον προθέσεων μου καὶ προσφέρω τὸν εἰς αὐτὴν ὀφειλόμενον τῆς εὐγνωμοσύνης φόρον τότε δὲ μετὰ ψυχῆς ἀναπαυομένης καὶ εὐφροσύνου εὐχαριστῶν τὸν Ὑψίστον, θέλω ἀναφωνήσῃ αὐτῷ: Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου Δέσποτα.»